

Kroniek

C. van Dijk

Harinck

In dit maartnummer nemen we ruimte om terug te blikken op wat ons in februari bezighield. In die dagen is het de ‘kwestie-Harinck’ gaan heten.

Een interview van ND-hoofdredacteur Peter Bergwerff met prof. dr. G. Harinck, waarvan een gedeelte in de krant werd afgedrukt (26 januari 2008), maakte de tongen los. De professor liet zich in zijn hart kijken en vertelde, aangemoedigd door de interviewer, behalve over zijn werk ook over zijn geloofsbeleving, de accenten die daar voor hem persoonlijk in vielen. En dat viel nogal verkeerd.

Dat was te begrijpen, gelet op de kwetsbare wijze waarop een en ander werd verwoord. Er was verbazing bij veel lezers van het interview. Staat het offer van Christus aan het kruis niet centraal in het geloof van Harinck? Heeft hij geen moeite met de vrouw in het ambt en ervaart hij de onderbouwing van de afwijzing daarvan, zoals die al eeuwenlang in de gereformeerde traditie geldt, als een schaken met bijbelteksten? Ziet hij ruimte voor homoseksuele relaties? Gaat hij bij gelegenheid ter communie bij meneer pastoor, omdat Zondag 30 voor hem geen betekenis meer heeft? Allemaal vragen die opkwamen naar aanleiding van het genoemde interview.

De vragen werden hardop, luidop mag ik wel zeggen, gesteld. In het *Nederlands Dagblad* verschenen kritische ingezondens. Maar heel opmerkelijk ook veel bijdragen met bijval. De vragen die ik hierboven stelde, werden bevestigend beantwoord door veel scribenten. Christus niet centraal, vrouw in het ambt, homoseksualiteit: niks mis mee, net zomin als met de mis... Dat zou de mening van broeder Harinck zijn. En het was ook best moeilijk om het interview anders te lezen.

Met die gegevens werd gewerkt. Helaas werd er niet verder geïnformeerd naar de precieze mening van broeder Harinck, maar werden verstrekkende conclusies getrokken. De een schreef dat het moedig was om nu eens hardop te zeggen wat velen bij de borreltafel allang vonden. Anderen zagen bevestigd dat de Kamper universiteit met een kerkbedervende campagne bezig is, waarbij de kwestie rond ds. Hoogendoorn ook genoemd werd. Op de site ‘een in waarheid’ verscheen een stuk onder de titel ‘hoogleraar en hoog mis’, daar werden de vragen weliswaar goed op een rij gezet, maar zorgvuldigheid ontbrak. Zelfs de voornaam waarmee onze broeder gedoopt is, moest aan spot worden blootgesteld. Eer is teer.

Publiek protest

Vervolgens dook een anonieme website op waarop een bezwaarschrift tegen broeder Harinck stond. De schrijvers ervan riepen op om dat bezwaarschrift te downloaden en in te dienen. Het is voor mij een onbeantwoorde vraag wat daarvan de zin is. Als een bezwaarschrift is ingediend, heeft het geen enkele zin om het met een andere handtekening eronder nogmaals in te dienen. Of je moet de mores van de wereld aanhangen, waarbij niet het argument geldt, maar het getal.

Op die website, onder de naam ‘publiek protest’, kon ook gediscussieerd worden over het gebeurde. En dat werd vrijmoedig gedaan. Er was bijval voor de website: goed dat publiek

geprotesteerd wordt. Er was ook veel kritiek: waarom anoniem een website in de wereld sturen, waarop een soort volksgericht zich over het hoofd van broeder Harinck voltrekt? De vergelijking met middeleeuwse straffen drongen zich voor velen op: een digitale schandpaal. Veel predikanten wezen op de site op de mogelijkheid om via de kerkelijke weg de zaak aan te kaarten. Maar ook werd betoogd door een predikant dat de kerk een veilige plek moet zijn voor homoseksuele leden. Ook als die seksueel met elkaar samenleven. De maat waarmee je meet, zal tenslotte bij jezelf aangelegd worden. Het lijkt erop alsof hier de kerkelijke tucht helemaal wordt afgeschaft. Maar je leest niet altijd wat je denkt dat je leest. Dat hebben we in deze kwestie wel met elkaar geleerd.

Naarmate de tijd verstreek, werd de sfeer op de site grimmiger. Hier en daar zelfs blasfemisch. Ingezonderd namens 'satan' en namens 'jullie Vader in de hemel' werden doodleuk geplaatst. Er werd door inzenders geschreven dat het geloof alleen maar een bron van ellende was.

Ook Henk Jasperse dook weer op. En even leek het of het gezicht achter dat masker zichtbaar werd.

Journalisten van het blad *Trouw* 'ontmaskerden' de initiatiefnemers van de website. Het betrof br. Marcel Flipse, bijgestaan door br. Rens Groeneveld, beide uit Goes. Aanvankelijk logen deze broeders over hun betrokkenheid. Ten slotte was er geen ontkennen aan. Ter verdediging van hun handelwijze gaven zij aan dat de zaken in het geding belangrijker zijn dan de namen van de betrokken personen. De website ging uit de lucht.

Zenuwachtige kerken

Broeder Harinck kreeg het woord in een reactie op 5 februari. Hij gaf aan door de journalist uit de tent gelokt te zijn.

De reacties hadden hem getroffen. Zowel de steunbetuigingen als de aanvallen. 'Helaas was het interview voor sommigen, ook van de officiële zijde van de Theologische Universiteit te Kampen waar ik werk, reden tot het stellen van vragen waaruit niet direct een vertrouwen in mij sprak als medegereformeerde. Ik zei sommige dingen anders dan onder gereformeerden gewoon is en ik zie ook sommige dingen anders dan gewoon is in die kring. In plaats van dat eens te overwegen floepten de alarmlichten aan. Deze reactie bevestigde mij dat de vrijgemaakte kerken nog steeds voor een behoorlijk deel zenuwachtige kerken zijn, waar wantrouwen hier en daar nog de boventoon voert. De vrijheid die wij in Christus hebben, drukt zich in onze kerken nog te weinig uit in waardering voor elkaar zoals we zijn, en nog te zeer in het keuren van elkaar. Houden van een kerk doet daarom nog al eens pijn.'

Harinck gaf aan dat Christus wel degelijk centraal staat in zijn geloof. Maar dat gegeven maakt nu juist dat het Oude Testament en de psalmen voor hem leven. Over de mis en de vrouw in het ambt neemt hij niets terug van het geschrevene. Hij zegt vandaag tegenover andere rooms-katholieken te staan dan in de 16^e eeuw.

In de omgang met de Schrift gaat het om het ontwikkelen van fijngevoeligheid en onderscheidingsvermogen. We moeten niet met enkele bijbelteksten debatten beslechten. Hij betreurt het dat discussies over vrouw en ambt en over homoseksualiteit beginnen en eindigen met een bijbeltekst. Daarbij ziet hij homofiele medegelovigen in de kou staan.

Harinck besluit: 'Ik vind het vervelend dat ik door enkelen verkeerd begrepen ben en meende daarom deze verheldering te moeten bieden. Ik hoop dat dit genoeg is ter rechtvaardiging van mijn gereformeerde bestaan.'

Geen bommetje, een veenbrand

Peter Bergwerff, die het interview had afgenomen, deed een dag later publiek ‘een goed woord voor George Harinck’.

Hij schreef dat hij er geen idee van had dat de schriftelijke weergave van een deel van het gesprek dat hij met Harinck had, ‘zelfs maar een bommetje in het midden van de kerken zou leggen’. Dat is wonderlijk om te lezen.

Een als bekwaam bekendstaand journalist weet uit een gesprek van drie uur een bladzijde krant te vullen. Die bladzijde krant gaat niet zozeer over het hoofdonderwerp van het gesprek, het werk van de professor. Nee, die bladzijde in de krant gaat over diens persoonlijk geloofsleven.

En daaruit worden twee thema’s gelicht die omstreden liggen: dat van vrouw en ambt, en dat van de homoseksualiteit. Thema’s die actueel zijn. Een besluit om vrouwen toe te laten in de ambten van ouderling en predikant in de NGK heeft heel wat spanning gegeven. Het *ND*, ogenschijnlijk neutraal, is al maanden bezig met een serie over ‘Sprekende vrouwen’, portretten van vrouwelijke voorgangers. Binnen de ChristenUnie is een commissie aan het werk om het interne beleid van de CU over homoseksualiteit te formuleren.

Bergwerff legt geen bommetje? Hij gaf wel aan dat hij een veenbrand registreerde: ‘Twee is dat naar mijn overtuiging Harinck zegt wat anderen – velen? – in zijn kerken denken en in niet-publieke verbanden ook uitspreken. Ten bewijze daarvan mag ik wellicht verwijzen naar de gewraakte website, waar ook officiële ambtsdragers zich achter Harinck scharen. Maar wie zijn ogen en oren open heeft in christelijk Nederland, weet gewoon dat Harinck niet alleen staat. Mensen die op zijn minst iets herkennen in zijn benadering, zitten in kerkbanken, op kerkenraadszetels en wonen in pastorieën. Harinck bracht eerlijk zijn visie naar voren en creëerde zo als het ware een momentum: de veenbrand kwam aan de oppervlakte.

Dat is ook een belangrijke reden, niet de enige overigens, om een gesprek als dit te publiceren.’

Bergwerff pleitte voor een open gesprek in de kerk, niet beheerst en gecontroleerd door machtsingrepen van welke aard dan ook.

Kampen spreekt

Waar moest dit eindigen? Gelukkig bleek dat er in Kampen op een goede wijze met de hoogleraar gesproken is.

Onder de kop ‘Nader gesprek op gereformeerde grond’ wordt een verklaring gepubliceerd door G. Harinck, P. Niemeijer namens het college van bestuur van de TU, J. Messelink van de deputaten archief en documentatie, E.A. de Boer namens het college van toezicht op de leerstoel ADC en de rector van de TU, C.J. de Ruijter.

Uit de verklaring blijkt dat er indringend gesproken is. Dat de gerezen vragen inhoudelijk zijn besproken. En dat levert een document op waarin duidelijk wordt dat broeder Harinck wel degelijk de centrale plaats van Christus erkent, en de Bijbel als richtinggevend ziet in gedachtevorming over vrouw en ambt en homoseksualiteit. Br. Harinck aanvaardt dat in onze kerken vrouwen geen kerkelijke ambten mogen vervullen. Hij denkt er zelf anders over, maar aanvaardt de kerkelijke praktijk. Bij de mannenvrienschappen blijkt hij niet een seksuele relatie te hebben bedoeld. Hij erkent dat de Bijbel duidelijk is in het afkeuren van homoseksueel gedrag. En de mis woont hij bij ‘als dat zo uitkomt’, dat wil zeggen: als er geen gereformeerde dienst bereikbaar is, zonder deel te nemen aan de communie.

Ineens valt het gelukkig allemaal wat mee. Maar hoe is het mogelijk dat we allemaal het interview in eerste instantie zo anders lasen? Harinck geeft toe dat ‘onzorgvuldige formuleringen van hem en gebrek aan oog voor de kerkelijke context tot misverstanden hebben geleid omtrent zijn opvattingen. Hij betreurt dat en heeft dat niet beoogd.’ Heeft, vraag ik me af, de agenda van de interviewer daarin niet ook een grote rol gespeeld? Passen hem ook geen excuses? Door prof. J. Douma daarnaar gevraagd, blijft het in de burelen van Barneveld stil.

Er is naar ons oordeel op een goede en professionele manier ingegrepen door de verantwoordelijken in en om Kampen. En daar mogen we dankbaar voor zijn. En hierbij zien we geen machtsingreep of controledwang waar Bergwerff voor waarschuwde, maar liefde en zorg voor de kerken en ook voor de persoon van Harinck.

In de verklaring staat: ‘Wij realiseren ons gezamenlijk dat we nu in een situatie verkeren die een groot beroep doet op het vertrouwen in de kerken. Het gaat om belangrijke zaken, die schade hebben gedaan aan de naam van de Here en van de kerken. En ook van de universiteit en dr. Harinck zelf. We hebben uitdrukkelijk aan elkaar aangegeven dat we samen verder willen in onderworpenheid aan het Woord van God en in gebondenheid aan de gereformeerde belijdenis. Die hernieuwde verbondenheid aan Schrift en confessie willen we ook ten overstaan van de kerken met zoveel woorden uitspreken.’

De universiteit vraagt om vertrouwen. Nu we de verklaring gelezen hebben, willen we dat graag en van harte geven. De universiteit vraagt om ons gebed en om woorden van opbouw. Het spreekwoord zegt: ‘Vertrouwen gaat te paard en komt te voet.’ Wat ons betreft is vertrouwen niet iets dat vanzelf terugkomt. Het is ook een *roeping* in de kerk om elkaar vertrouwen te geven. We *willen* elkaar geloven op elkaars woord. Zelfs als dat na alle commotie wat moeite kost.

De thema's

Wat overblijft zijn, gelukkig nu los van de persoon van dr. Harinck, de reacties op de aangesneden thema's.

Neem de plaats van de vrouw in de kerk en de homoseksualiteit. Het is niet toevallig dat die beide thema's tegelijk aan de orde komen. Ze duiken onmiddellijk op wanneer de aard van het gezag van de heilige Schrift in het geding is.

Is er sprake van een veenbrand, waarbij zelfs in pastorieën afstand wordt genomen van belangrijke opvattingen die onder ons gelding hebben? Die indruk gaven de reacties op de tijdelijke website zeker. Daar registreerden we een in bescherming nemen van homoseksuele broeders en zusters op een wijze die kerkelijke tucht over hun gedrag lijkt uit te sluiten. Zijn we zo verdeeld geraakt?

Vrouw en ambt

In de NGK zijn de ambten voor vrouwen opengesteld. Bij een eerdere gelegenheid schreef ik daarover dat het daarbij de indruk geeft dat de eenvoudige gehoorzaamheid aan de Schrift in het geding is. Wat bedoel ik met de ‘eenvoudige’ gehoorzaamheid aan de Schrift? Daarmee bedoel ik niet dat het punt vrouw en ambt gemakkelijk op te lossen is. Ik gebruik het woord ‘eenvoudig’ tegenover het scherm met meerdere lijnen binnen de Bijbel.

Simpel gezegd: er zou in de Bijbel een lijn zijn van de gelijkheid van mannen en vrouwen. ‘Er zijn geen Joden of Grieken meer, slaven of vrijen, mannen of vrouwen – u bent allen één in Christus Jezus’ (Gal. 3:28).

Behalve deze lijn zou er ook een lijn zijn die de ongelijkheid van mannen en vrouwen naar voren schuift: ‘Een vrouw dient zich gehoorzaam en bescheiden te laten onderwijzen; ik sta haar dus niet toe dat ze zelf onderwijst of gezag over mannen heeft; ze moet bescheiden zijn. Want Adam werd als eerste geschapen, pas daarna Eva. En niet Adam werd misleid, maar de vrouw; zij overtrad Gods gebod’ (1 Tim. 3:11-14).

Het breekt de eenvoud van de Schrift als we een tegenstelling willen poneren tussen deze twee lijnen. Het is de gereformeerde hermeneutiek eigen om daar één verhaal in te lezen, omdat we te maken hebben met de openbaring van de Ene God.

Mannen en vrouwen delen samen in het heil dat Christus heeft gebracht. Er is niet een Heiland voor mannen alleen. Joden en Grieken, mannen en vrouwen hebben een en dezelfde Redder. Vrouwen delen met mannen in de genade van het nieuwe leven (1 Petr. 3:7). Dat neemt echter niet weg dat de Schrift ons duidelijk leert dat de Here de gaven van mannen en vrouwen verschillend inzet. Het is vanuit die overtuiging, in onderworpenheid aan de Bijbel, dat de ambten voor vrouwen gesloten zijn gehouden. Het is niet omdat we zelf zo goed begrijpen waarom de Here het zo heeft verordonneerd. Ik zou niet weten waarom vrouwen niet evengoed of beter ouderling en predikant kunnen zijn dan mannen. En ik vind het buiten de kerk ook een moeilijk verhaal. We sluiten de ambten voor hen af omdat we Gods Woord hebben en daarnaar willen leven.

Paulus verwijst in 1 Timoteus 3 naar de schepping van man en vrouw en naar de zondeval. Dat is niet aan veroudering onderhevig of op te sluiten in de situatie van toen. Als ik het had bedacht, zou ik het nooit zo hebben gepresenteerd. Maar Paulus presenteert het ons en daarmee heeft het onder ons het gezag van het Woord van God. Het is in de kerk wel degelijk mogelijk dat een discussie eindigt met het citeren van een bijbeltekst. Dat moet dan geen schaken met bijbelteksten zijn, waarbij onze mening voorafgaat aan het inzetten van het schaaakstuk, maar een werkelijk luisteren naar de Bijbel, als Gods eigen Woord.

Homoseksualiteit

Datzelfde geldt voor het andere thema dat aan de orde kwam. Homoseksualiteit, is daar geen ruimte voor te maken? Is het niet onbarmhartig dat elke seksuele uiting van homofilie als zonde wordt afgeschilderd? De Bijbel lijkt de vorm van homoseksualiteit die we vandaag zien, niet te kennen: een trouwe relatie van twee mannen of vrouwen. In de Bijbel lijkt het te gaan om liederlijk gedrag. De tedere jongeman in de gemeente herkent zichzelf niet in de inwoners van Sodom. De beide zusters niet in de beschrijving van Romeinen 1:26 en 27.

Toch kunnen we vanuit het geheel van de Bijbel niet zomaar tot andere conclusies komen. De homoseksuele praxis wordt afgewezen. Hoe moeilijk dat ook is. Laten we daarmee de homofiele gemeenteleden in de kou staan? Dat is met deze opvatting niet gegeven. In de kou zetten kan altijd gebeuren. Dat kun je doen door koud normatief te spreken en verder geen echte aandacht en betrokkenheid te tonen. In de kou zetten kan ook zijn dat we broeders en zusters niet langer steunen in het leven naar de wil van de Here. Dat hun oprechte strijd van vraagtekens wordt voorzien: ‘Dus jij denkt echt dat de Here dat van je vraagt?’ Dat hun een ruimte wordt geboden die de Here in zijn Woord niet geeft. Dat is ook in de kou zetten.

Ook bij dit thema willen we ons buigen voor het Woord. Zelfs als we niet meteen inzien dat dat heilzaam is voor onszelf of onze naaste. Dat is dan misschien wel de test van het geloof (Gen. 22).

Luisteren

In het debat rondom br. Harinck sprak op een gegeven moment ook die andere historicus, dr. Van Deursen: in de kerk dien je eerst naar het Woord van God te luisteren en pas daarna naar de situaties toe te gaan waarop dat Woord moet worden toegepast.

Dat is gemakkelijk gezegd. We kunnen het Woord van God niet in een soort van neutraal gebied beluisteren. Onze opvattingen en onze vragen bepalen mee hoe we luisteren. Toch blijft het in zijn eenvoud een wijze uitspraak. We worden er echt beter van als we de Bijbel eerst laten uitpraten. Dat voorkomt ook een schaken met bijbelteksten, ter verdediging van vooringenomen standpunten.

Is er onder ons sprake van een veenbrand die af en toe aan de oppervlakte komt? Ons blad poogt al lange tijd als er branden zijn, die bovengronds te laten komen. Reacties op ons schrijven ontbreken nogal eens. Maar ondertussen brandt het wel verder.

Een discussie hoeft niet meteen een veenbrand te zijn.

Het is ook niet nodig dat discussies ondergronds gevoerd worden, omdat anders het bevoegd gezag ingrijpt. We dienen te luisteren naar Gods Woord en aanspreekbaar te zijn op de belijdenis die we onderhouden. En verder dienen gesprekken en discussies gevoerd te worden met open vizier, met oog voor het heil van de kerk als geheel en het heil van onze naaste. Daar strak de hand aan houden is teken van een loyale kerk. Niet van een zenuwachtige kerk.

Afgesloten 21 februari 2008.